

## Initiativärende angående bristfällig information till målsägande om gärningsmannens permission

---

### Initiativet

I en artikel i Göteborgs-Posten den 8 september 2006 framkom uppgifter om att det inte hade gått ut någon underrättelse till en målsägande om gärningsmannens permission från anstalten. Jag beslutade därför den 11 september 2006 att inleda en utredning i saken. Aktuellt lagrum i sammanhanget är 35 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

### Utredning

Kriminalvården anmodades att yttra sig över vilka försök som hade gjorts för att kontakta målsäganden i det aktuella fallet och vilka överväganden som gjordes när detta inte lyckades. Kriminalvården anmodades även att redogöra för de rutiner som tillämpas när det gäller målsägandeinformation.

Kriminalvården, genom generaldirektören AA, anförde i ett yttrande den 29 november 2006 följande.

#### Sakförhållanden

Kriminalvården, Region Väst, har i yttrande till huvudkontoret anfört följande i fråga om sakförhållanden (här med utelämnande av personuppgifter):

BB dömdes den 21 februari 2006 till fängelse två (2) år sex (6) månader för våldtäkt mot barn m.m. Verkställigheten i anstalt inleddes på anstalten Skänninge den 23 maj 2006.

BB är dömd för brott för vilka, enligt bestämmelserna i 35 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL), information skall lämnas till brottsoffer. Personuppgifter om det aktuella brottsoffret (namn och adress) fanns i bilaga till domen. Det framgick dock av domen att brottsoffret var minderårigt, i vilket fall förfrågan om information enligt Kriminalvårdens s.k. handbok skall ställas till barnets vårdnadshavare. Dennas namn och adress fanns inte angivet i domshandlingarna. Anstalten Skänninge valde då att sända förfrågan via målsägandebiträdet i målet, advokaten CC. Anstalten Skänninge antecknade den 1 juni 2006 i akten att "Förfrågan om målsägarinformation är skickad till målsägandes advokat som vidarebefordrar förfrågan".

BB förflyttades den 17 juni 2006 till anstalten Skogome. Av slutanteckning från anstalten Skänninge framgick att svar på förfrågan om målsägarinformation inte hade inkommit. Då BB vid denna tidpunkt redan passerat den generella och

individuella minimitiden för normalpermission prövades permissionsfrågan skyndsamt, beslut om permissionsplan fattades i kollegium den 13 juli 2006. Under perioden fram till den 23 juli 2006 medgavs en permission under fyra timmar med tillsyn av personal, därefter under perioden fram till den 23 augusti 2006 en permission om åtta timmar utan tillsyn och därefter ytterligare permissioner enligt bestämmelserna om normalpermission.

BB skötte sin första permission (fyra timmar med tillsyn) utan anmärkning och beviljades sin första permission på egen hand (åtta timmar) den 8 augusti 2006. Inför permissionen hade BB:s kontaktman, DD, som ansvarade för brottsofferinformationen, upprepade gånger sökt advokat CC på telefon för att kontrollera att det faktiskt förhöll sig så att brottsoffrets vårdnadshavare inte önskade information. Kontaktmannen hade även gjort försök att via adressregister på nätet själv spåra vårdnadshavaren.

På grund av bristande kunskap och bristande rutiner hos anstalten hade kontaktmannen dock inte sökt i folkbokföringens dataregister SPAR (som alla enheter inom Kriminalvården har tillgång till) där en enkel sökning direkt hade tagit fram vårdnadshavarens namn och adress (samma adress men annat efternamn än brottsoffret).

BB tilläts därför gå ut på sin första permission, på egen hand, utan att brottsoffrets vårdnadshavare blivit tillfrågad om hon önskade information.

BB skötte denna permission, som han tillbringade tillsammans med sina föräldrar, utan anmärkning. Fjorton dagar därefter, den 22 augusti 2006, tog vårdnadshavaren själv telefonkontakt med anstalten och fick då av vikarierande kontaktmannen, EE, upplysningar om tid och plats för den kommande permissionen den 2–3 september 2006.

DD hade i god tid före sin semester i augusti planerat BB:s tredje permission. Hon fortsatte att söka advokat CC, dock utan resultat. DD har delegation att fatta beslut om normalpermission, dock ej första normalpermission som beslutas lägst av kriminalvårdsinspektör. Av delegationen framgår att ett ärende skall överlämnas till närmast överordnad chef om ärendet är av principiell betydelse, av större omfattning, kan få betydelse utanför ansvarsområdet, föranleda stort intresse i massmedia eller om tveksamhet uppkommer vid avgörandet. DD gjorde själv bedömningen att BB kunde få tillbringa sin tredje permission hos sin familj i A, väl medveten om att även brottsoffret var bosatt i samma stadsdel och att kontakt ej etablerats med brottsoffrets vårdnadshavare. DD var helt övertygad om att BB inte tänkte ta kontakt med brottsoffret under permissionen, vilket ej heller skedde, och fann ej anledning att samråda i ärendet med närmaste chef. BB skötte således även sin tredje permission utan anmärkning.

Genom att vårdnadshavaren spontant tog kontakt med anstalten och därigenom fick upplysning om tid och plats för BB:s permission var hon informerad, innan permissionen ägde rum. Hade vårdnadshavaren inte själv tagit denna kontakt hade hon inte fått någon underrättelse om permissionen, eftersom DD eller EE inte kunnat få fram uppgift om hennes adress och telefonnummer.<sup>2</sup>

#### **Författningsbestämmelser**

Enligt 35 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) skall, om en intagen avtjänar straff för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om i vilken anstalt den intagne befinner sig, om den intagne förflyttas till öppen anstalt, om den intagne får permission enligt 32 §§, om den intagne 2 Från Kriminalvården har inhämtats att de tjänstemän som omnämns i remissvaret med initialerna DD och EE är FF och GG. Vistas utanför anstalt enligt 11, 14, 34, 37, 38 eller 43 §§, om den intagne avtjänar en del av straffet genom verkställighet utanför anstalt enligt 33 a §, om den intagne eller Kriminalvården ansöker om omvandling enligt lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid, om den intagne friges, om den intagne rymmer och om den

intagne uteblir efter permission eller någon annan vistelse utanför anstalten. En begärd underrättelse behöver inte lämnas angående en planerad vistelse utanför anstalten när en underrättelse på grund av beslutad bevakning eller andra förhållanden framstår som uppenbart obehövlig. Detsamma gäller när en underrättelse kan befaras medföra fara för den intagnes liv eller hälsa. Underrättelse till målsägande angående frigivning skall lämnas i lämplig tid före frigivningen och i andra fall så tidigt som möjligt. Underrättelsen skall utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken (1949:381, FB) har en vårdnadshavare rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter.

### **Kriminalvårdens rutiner**

Beslut i fråga om målsägandeinformation fattas enligt Kriminalvårdens arbetsordning (KVAF 2006:17) bilaga 1 av verksamhetsstället. Chefen för verksamhetsområdet kan delegera uppgiften till en anställd som vunnit tillräcklig kunskap om och erfarenhet av aktuell ärendetyp.

Om ett ärende är av svår beskaffenhet, har principiell betydelse, är av större omfattning, kan få betydelse utanför ansvarsområdet, föranleda stor uppmärksamhet i massmedia eller uppkommer tveksamhet inför beslut i ärendet skall det överlämnas till närmast överordnad chef för avgörande om fortsatt handläggning (avsnitt 15 i arbetsordningen).

I Kriminalvårdens Handbok i rättsvård, kapitlet om målsägandeinformation, anges bl.a. följande. Förfrågan om målsägandeinformation och eventuella underrättelser skall, för det fall att målsäganden är underårig, skickas till målsägandens vårdnadshavare. Om målsäganden inte svarar på förfrågan om målsägandeinformation trots att Kriminalvården fått rätt adress får Kriminalvården anses ha fullgjort sin skyldighet då brev har skickats till målsäganden med uppmaning om att inkomma med svar (s. 4). Som metod för att hitta namn och adress till målsäganden anges adress i domen, adresskontroll i SPAR, kontakt med Skatteverket, kontakt med domstolen och eventuellt kontakt med målsägandebiträde, polis eller åklagare. Vidare anges att om alla nämnda åtgärder utförts får myndigheten anses ha fullgjort sin skyldighet (s. 5 f.). Kapitlet i sin helhet bifogas till detta yttrande.

### **Kriminalvårdens bedömning**

Kriminalvården Region Väst har yttrat följande:

Kriminalvårdschefen för verksamhetsområde Skogome har efter att ärendet uppmärksammats i media haft personlig kontakt med vårdnadshavaren och i samråd med henne kommit överens om på vilket sätt information om BB:s kommande permissioner skall ske. Kriminalvårdschefen har också informerat vårdnadshavaren om att anstalten inte kommer att medverka till att förlägga BB framtida permissioner till A. BB är införstådd om det.

I stort sett alla intagna på anstalten Skogome är dömda för brott för vilka enligt bestämmelserna i 35 § KvaL information skall lämnas till brottsoffer. Således skall all personal med klientnära arbetsuppgifter kunna hantera målsägandeinformation.

Av utredningen framgår att kontaktmannen i aktuellt ärende saknar kunskap om hur man söker efter brottsoffrens adress i folkbokföringens dataregister SPAR. Hon har heller inte med högre chef eller klienthandläggare samrått i ärendet, vilket hon enligt Region Västs mening skulle ha gjort, innan hon medgav permission till det område, där brottsoffret är bosatt.

Det föreligger ett angeläget utbildningsbehov inom anstalten att lära kontaktmännen handlägga målsägandeinformation enligt rättsvårdshandboken. Anstalten Skogome kommer att se till att sådan utbildning snarast kommer till stånd.

Huvudkontoret vill för egen del anföra följande.

Formerna för hur målsägande skall underrättas om sin rätt till information enligt 35 § KvaL är reglerade i Kriminalvårdens Handbok för rättsvård som utgör ett stöd för den person som handlägger visst ärende.

Vårdaren DD handlade frågan om målsägandeinformation. Hon sökte målsägandebiträdet, advokaten CC, flera gånger för att efterhöra målsägandens inställning i informationsfrågan. Sådan kontakt är fullt legitim att ta och torde vidare, under förutsättning att målsäganden specifikt hänvisat till sitt biträde i fråga om målsägandeinformation, kunna vara tillräcklig. I förevarande fall har emellertid någon sådan hänvisning inte givits.

Som alternativa sätt att ta reda på korrekta uppgifter om målsäganden föreslås i handboken bl.a. en sökning i SPAR. En sådan sökning hade i det aktuella fallet lett till att målsäganden hade kunnat underrättas på ett korrekt sätt. Anstalten kan därför i detta avseende inte sägas ha gjort vad som ålegat den. Att svaret på förfrågan om målsägandeinformation uteblivit kan inte heller i ett fall som det förevarande jämföras med ett nekande svar eftersom osäkerhet har förelegat i fråga om målsäganden verkligen fått förfrågan. I sammanhanget kan dock noteras att den person som handlade frågan om målsägandeinformation och permission för BB förutom att ta kontakt med målsägandebiträdet även försökte hitta korrekta uppgifter på annat sätt än genom sökning i SPAR.

Sammantaget ser Kriminalvården – särskilt med beaktande av att fråga är om allvarlig brottslighet riktad mot ett barn och att anstalten varit medveten om eller i varje fall misstänkt att någon information inte nått målsäganden – allvarligt på det inträffade och anser att anstalten under förevarande omständigheter borde ha övervägt att inte medge BB permission. Av utredningen framgår att det främst är fråga om bristfällig handläggning i ett enskilt fall. Kriminalvården delar mot denna bakgrund regionens bedömning i fråga om vikten och behovet av utbildning i fråga om målsägandeinformation.

Kriminalvården vill vidare anföra följande.

Kriminalvårdens controllerfunktion fick i maj 2006 i uppdrag att genomföra en genomlysning av målsägandeinformationen. Syftet var att se om hanteringen av informationen handläggs i enlighet med lagstiftningen, Kriminalvårdens föreskrifter, rättshandbok och olika former av systemstöd. Översynen syftade även till att visa på goda och säkra rutiner för arbetet och påtala eventuella brister och förbättringsmöjligheter. I en rapport den 30 juni 2006 (dnr 02-2006-21657) anfördes bl.a. följande:

Vi har i våra stickprovskontroller i de allra flesta fall funnit att förfrågan om målsägandeinformation hanterats korrekt och har skickats till rätt personkrets. – – – Rutinerna när svar på förfrågan om målsägandeinformation inkommer alternativt inte inkommer skiftar mellan de tillfrågade anstalterna. Vissa anstalter sätter en tid i förfrågan när svar senast skall inkomma. Den tiden sätts i relation till den strafftid den intagne har. Andra anstalter väntar en viss tid och betraktar uteblivet svar som ett nej. Ibland dokumenteras att svar inte inkommit. När svar inte inkommit kontrollerar de flesta adressen och några anstalter skickar påminnelse. Några anstalter skickade med svarskuvert i förfrågan. När förfrågan kommer i retur uppger samtliga anstalter att de efterforskar adressen enligt handbokens rekommendationer. Följer man råden i handboken anser man att det normalt inte är några svårigheter, men väl tidsödande, att få fram rätt adress. – – – Sammanfattningsvis kan sägas att möjligheterna att göra fel och/eller tillämpa regelverket olika är stora i arbetsprocessen runt målsägandeinformation. Det är oerhört viktigt och en förutsättning för att hanteringen i övrigt skall bli korrekt att det finns tillräcklig kompetens och kontrollsystem i det skede när man avgör vem som skall tillfrågas om målsägandeinformation. Rättsvårdshandboken uppfattas av de flesta anstalter som ett bra stöd men det har uppkommit ett antal frågor där tydligare normering efterfrågas.

Kriminalvården genomför nu en översyn av avsnittet om målsägandeinformation i rättsvårdshandboken för att ge ytterligare stöd vid handläggningen av dessa ärenden. Kriminalvårdens generaldirektör har i en skrivelse till berörd personal lämnat kompletterande anvisningar om hur målsägandeinformationen skall hanteras i avvaktan på att översynen av handboken blir färdig.

Till yttrandet bifogades även det nyss nämnda avsnittet om målsägandeinformation ur Kriminalvårdens rättsvårdshandbok.

### **Bedömning**

Under förutsättning att en intagen avtjänar straff för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid *skall* målsäganden, enligt 35 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om den intagnes situation, t.ex. i vilken anstalt den intagne befinner sig och om den intagne får vissa typer av permission. Kriminalvården har således en lagstadgad skyldighet att fråga målsäganden om han eller hon vill hålla sig underrättad om den intagne. Kriminalvården kan sedan, i vissa undantagsfall, frågå en sådan begäran, t.ex. om en underrättelse kan befaras medföra fara för den intagnes liv eller hälsa. Jag vill dock betona att målsäganden *alltid* skall tillfrågas. På vilket sätt målsäganden skall tillfrågas är inte reglerat i lag eller annan författning. I Kriminalvårdens rättsvårdshandbok finns emellertid ett utförligt och instruktivt avsnitt i frågan. Av remissvaret framgår också att Kriminalvården tar problemet med målsägandeinformationen på stort allvar, och jag noterar att en översyn nu görs av det aktuella avsnittet i rättsvårdshandboken i syfte att ytterligare underlätta tillämpningen av 35 § kriminalvårdslagen.

När det gäller det aktuella fallet har Kriminalvården lämnat en redogörelse för vilka åtgärder som vidtogs i försöket att kontakta målsäganden. Som framgår av yttrandet har dock anstalten inte vidtagit samtliga de åtgärder som finns upptagna i rättsvårdshandboken. Särskilt anmärkningsvärt är att SPAR- registret inte utnyttjats. För denna underlåtenhet förtjänar anstalten allvarlig kritik. Jag instämmer också i Kriminalvårdens, Region Väst, kritiska syn på att ärendet inte överlämnades till högre chef för beslut.

Jag är medveten om att det i vissa fall – i synnerhet vid sexualbrott – är mycket ovanligt att målsägandens namn och adress redovisas i den del av domen som är offentlig, eftersom dessa uppgifter, av förklarliga skäl, åtnjuter ett starkt sekretesskydd. I samband med att domen expedieras till Kriminalvården redovisas heller inte målsägandens namn och adress i de fall där domstolen förordnat om sekretess och om att denna skall bestå. Konsekvensen är att det ibland kan vara svårt eller i vart fall omständligt för Kriminalvården att fullgöra sina skyldigheter enligt 35 § kriminalvårdslagen. I Kriminalvårdens rättsvårdshandbok föreslås, som tidigare sagts, en rad olika sätt att få fram aktuella adressuppgifter m.m. Där nämns i och för sig målsägandebiträdet som en eventuell kontaktmöjlighet. Enligt min mening bör dock Kriminalvården inte förlita sig på målsägandebiträdet. Det är att märka att målsägandebiträdets uppdrag, i normalfallet, avslutas senast i samband

med att domen i brottmålet vinner laga kraft och att målsägandebiträdet därefter inte har någon skyldighet att bistå vare sig målsäganden eller Kriminalvården.

Med hänsyn till vad Kriminalvården i övrigt har anfört finner jag att någon ytterligare åtgärd inte är påkallad från min sida.